

УДК 378.477.63 «20»

Є. І. Бородін

Дніпропетровська обласна державна адміністрація

**ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ДОСВІД УКРАЇНИ
НА РУБЕЖІ ХХ – ХХІ ст.**

Проаналізована система заходів центральних та місцевих органів влади сучасної України, спрямованих на всебічну підтримку молоді в інтелектуальних сферах її діяльності в євроінтеграційному контексті.

Ключові слова: Україна, державна підтримка, євроінтеграція, молодь, інтелектуальний розвиток.

Проанализирована система мероприятий центральных и местных органов власти современной Украины, направленных на всестороннюю поддержку молодежи в сферах ее интеллектуальной деятельности в евроинтеграционном контексте.

Ключевые слова: Украина, государственная поддержка, евроинтеграция, молодежь, интеллектуальное развитие.

The article describes some aspects of the state support for intellectual development of the youth in modern Ukraine in the eurointegration context.

Key words: Ukraine, state support, youth, intellectual development, eurointegration.

Новітній період незалежної України, разом із докорінними змінами суспільно-політичного та соціально-економічного життя українського народу, позначився й на характері взаємовідносин держави та молоді. Процес формування та розвитку державної молодіжної політики відзначився переглядом підходів до молоді: від розгляду молоді лише як об'єкт впливу до визнання за молоддю активної ролі у процесі соціального становлення та здійсненні державної молодіжної політики.

Сьогодні, все глибше суспільство усвідомлює молодь як стратегічний ресурс держави, який визначатиме подальший розвиток країни. Розуміння цього висуває на передній план питання освіти, створення умов для розвитку та реалізації інтелектуального потенціалу молоді. Адже, освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держа-

ви, метою якої, передусім, є всебічний розвиток людини як особистості, розвиток її талантів та здібностей [10].

Зростання значення освіти у забезпеченні подальшого поступу країн та розуміння цього є однією з сучасних тенденцій світового розвитку. Відображенням даного процесу стали численні реформи у сфері освіти кінця XX – початку XXI ст. Так, однією з визначних подій та явищ у напрямку трансформаційних процесів вищої освіти в Європі став Болонський процес, спрямований на формування єдиного європейського освітнього простору, до якого 2005 р. приєдналася й Україна.

Досягнення поставлених завдань подальшого розвитку суспільних відносин у ході утворення єдиного освітнього простору в Європі передбачає передусім надання якісної освіти, забезпечення можливостей реалізації права на освіту. Зазначені аспекти актуалізують питання державного регулювання освіти молоді, що знаходить своє відображення у державній молодіжній політиці. Дана політика ставить за мету створення умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу [8, с. 407].

Діяльність держави з питань освіти молоді визначається окремим напрямом державної молодіжної політики – розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій для здобуття освіти, спеціальної професійної підготовки та перепідготовки [8, с. 408]. Законодавче закріплення цього напрямку відбулося в 1992 р. з прийняттям Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні». Більш детально питання освіти, сприяння інтелектуальному розвитку знайшли в базовому молодіжному законі «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», прийнятому в 1993 р.

У відповідних положеннях цього закону зазначено про можливість органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування встановлювати разом із міністерствами, науковими товариствами, творчими спілками, молодіжними фондами спеціальні стипендії для найобдарованіших студентів вищих навчальних закладів, а також передбачати виділення коштів на їхнє стажування як у вітчизняних наукових установах, так і за кордоном. Також, відзначена можливість органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування разом із підприємствами, організаціями, науковими установами, ви-

щими навчальними закладами, об'єднаннями громадян створювати навчально-виховні заклади, які сприяють поглибленню знань, задоволенню творчих інтересів, розвитку здібностей молоді, а також заклади, що забезпечують пошук, підтримку та розвиток талановитої молоді в різних сферах життя [11].

Змістовне визначення складових цього напрямку було здійснено в 2003 р. з прийняттям Закону «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки». Так, виконання напрямку Програми стосовно створення умов для доступності якісної освіти, сприяння творчому та інтелектуальному розвитку молоді передбачали серед іншого заходи щодо модернізації форм і методів навчання; створення умов для всебічного розвитку особистості, навчання обдарованих дітей та молоді; створення умов для наукової та науково-технічної діяльності учнівської та студентської молоді; формування системи підтримки молодих учених; організацію та підтримку здійснення програм з міжнародного навчання та міжнародного обміну студентами; запровадження системи цільового забезпечення талановитої студентської молоді працевлаштуванням у наукових установах [9, с. 364].

Наступним кроком у розвитку державної молодіжної політики стало прийняття в 2001 р. Програми роботи з обдарованою молоддю на 2001–2005 рр. Метою цієї Програми є створення умов для реалізації здібностей обдарованої молоді, розвитку інтелектуального і творчого потенціалу українського народу. До основних заходів у даному напрямку було віднесено: проведення всеукраїнських дитячих та молодіжних олімпіад, конкурсів, турнірів, фестивалів, конкурсів-оглядів творчих колективів, наукових студентських конференцій, виставок творчих робіт учнів і студентів, молодих учених та здійснення інших заходів, спрямованих на виявлення і самореалізацію обдарованих дітей та молоді [7]. Загалом, Програма увібрала весь комплекс питань, пов'язаних із науково-методичним забезпеченням, пошуком, навчанням, вихованням, розвитком обдарованої молоді та забезпечення її соціально-правових гарантій.

З приводу останнього передбачалося: створення системи адресної підтримки учнів та студентів – переможців всеукраїнських олімпіад, конкурсів, турнірів та молодих вчених, забезпечення поліпшення соціально-побутових умов їхнього проживання в гуртожитках; сприяння працевлаштуванню обдарованих студентів, молодих спеціалістів через молодіжні центри праці; розробку нормативно-правової

бази для запровадження стажування, навчання випускників ВНЗ, які є переможцями всеукраїнських і міжнародних студентських олімпіад, конкурсів, турнірів та ін. [7]. Це був перший досвід здійснення комплексної програми, спрямованої на підтримку талановитої молоді у сучасній практиці державної молодіжної політики. Продовженням її стало прийняття в 2006 р. Концепції державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки. Концепція спрямована на розв'язання проблем відсутності сприятливих умов для реалізації здібностей обдарованої молоді, неефективного використання її інтелектуального потенціалу, розробки нових напрямів роботи з обдарованими учнями і студентами, як одна з вимог забезпечення інтеграції України до загальноєвропейського простору [5].

Шляхами виконання програми в напрямку підтримки обдарованої молоді є: удосконалення нормативно-правової бази; формування основ системи виявлення, навчання і підтримки обдарованої молоді, її соціального захисту; вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності в даному напрямку, передусім, шляхом видання сучасних підручників, посібників, розробки технічних засобів навчання, навчальних програм спецкурсів, факультативів, спрямованих на розвиток здібностей цієї категорії молоді; формування системи виявлення обдарованої молоді, зокрема через розширення апробації та запровадження сучасних методик виявлення, навчання та виховання обдарованої молоді; залучення обдарованої молоді до науково-дослідницької, експериментальної діяльності; проведення всеукраїнських олімпіад, конкурсів, конкурсів-захистів, турнірів, фестивалів та забезпечення участі обдарованої молоді в міжнародних інтелектуальних і творчих змаганнях; пошук альтернативних шляхів ефективного реалізації творчих здобутків обдарованої молоді в усіх сферах життя; використання міжнародного досвіду підтримки і роботи з обдарованою молоддю [5]. Таким чином, державна програма з питань підтримки обдарованої молоді 2006 р. характеризується розширенням блоку питань, більш ґрунтовного їх викладення та системного підходу до розв'язання проблем молоді в цій сфері. Крім того, важливим стало розуміння необхідності вдосконалення організації роботи з талановитою молоддю як однієї з умов наближення до європейських стандартів та входження до європейського простору.

Державні наміри щодо створення умов для інтелектуального самовдосконалення молоді у перспективі до 2015 р. було закріплено Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України» на

2009–2015 рр. Прийняття цього документа стало наступним кроком розвитку державного регулювання процесу створення умов соціального становлення та розвитку молоді в Україні. Програма визначає кількість заходів з того чи іншого питання та обсяги, передбаченого фінансування. Так, до 2015 р. передбачається провести 9,1 тис. заходів із забезпечення інтелектуального розвитку молоді, на що передбачено виділення 2775 тис. грн. [2]. До заходів цього напрямку Програмою віднесено: проведення всеукраїнських та міжнародних акцій, фестивалів, концертів, конкурсів [2]. На жаль, визначенню змісту державної діяльності з питання інтелектуального розвитку в даній Програмі бракує конкретики, ґрунтовнішого наповнення та більш повного визначення переліку заходів у цій сфері.

Таким чином, у молодіжному законодавстві зафіксовано пріоритети, завдання та шляхи виконання державної політики щодо освіти, інтелектуального розвитку молодих осіб. Безпосередньо порядок реалізації молоді права на освіту та державні гарантії її здобуття, загалом увесь спектр питань, пов'язаний із регулюванням суспільних відносин у сфері освіти регулюється законодавством про освіту [11].

Загалом, за часів новітнього періоду незалежності України нормативно-правове забезпечення діяльності з питань сприяння розвитку інтелектуального потенціалу молоді зазнало значного розвитку й представлено сьогодні численною кількістю документів. Основну увагу зосереджено на питаннях стипендіального забезпечення, премій та грантів студентів та молодих науковців.

Так, одним з напрямів державного регулювання стипендіального забезпечення стало заснування нових форм відзнаки, внаслідок чого з'явилися стипендії Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, різноманітні іменні стипендії [1, с. 275]. Установлені стипендії передбачаються учням, студентам, науковцям, тобто охоплюють загальну середню, професійно-технічну та вищу освіту.

За напрямками стипендії призначаються для школярів із числа:

- учасників і призерів міжнародних учнівських олімпіад з базових навчальних предметів (Указ Президента України від 30 грудня 1998 р.);
- переможців Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури (Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р.);

– переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів і Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України (Указ Президента України від 16 травня 2006 р.);

– призерів і учасників всеукраїнських конкурсів фахової майстерності серед учнів професійно-технічних навчальних закладів (Указ Президента України від 28 грудня 2004 р.).

Крім того, для учнів середніх загальноосвітніх навчальних закладів встановлено стипендії імені Тараса Шевченка (Указ Президента України від 9 листопада 2000 р.);

Для студентів вищих закладів освіти та аспірантів запроваджено:

– іменні стипендії Верховної Ради України (Постанова Верховної Ради України від 5 червня 1996 р.);

– академічні стипендії Президента України (Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1994 р.);

– академічні стипендії Кабінету Міністрів України (Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 р. № 980);

Для студентів і аспірантів із числа осіб українського походження, які проживають за межами України було встановлено державні іменні стипендії (Постанова Кабінету Міністрів України від 27 листопада 1991 р.).

Перелік стипендій розширено також за рахунок запровадження стипендій для студентів окремих вищих закладів освіти:

– стипендії Верховної Ради України курсантам і слухачам вищих військових навчальних закладів та вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи (Постанова Верховної Ради України від 23 червня 1995 р.);

– академічна стипендія Президента України для студентів Національної гірничої академії (Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2000 р.);

– академічна стипендія Президента України для студентів вищих аграрних навчальних закладів I-IV рівня акредитації (Постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р.);

– стипендія Міністерства юстиції України (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р.).

Серію стипендій помітно доповнено із введенням традиції надання іменних стипендій, до яких належать:

- стипендія ім. М. С. Грушевського для студентів та аспірантів вищих навчальних закладів (Постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2006 р.);
- стипендія ім. Олеся Гончара (Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 р.);
- стипендія ім. колишнього Голови Верховної Ради Української РСР В. А. Івашка та встановлення іменних стипендій Верховної Ради України (Постанова Верховної Ради України від 17 жовтня 2002 р.);
- академічна стипендія ім. В. М. Чорновола студентам факультетів (інститутів) журналістики вищих навчальних закладів (Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р.);
- академічна стипендія ім. Вадима Гетьмана (Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2006 р.);
- стипендія ім. М. М. Амосова (Постанова Кабінету Міністрів України від 15 травня 2003 р.);
- академічна стипендія ім. Ігоря Курчатова (Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2006 р.);
- академічна стипендія ім. М. О. Посмітного у вищих сільсько-господарських навчальних закладах (Постанова Кабінету Міністрів України від 1 лютого 1995 р.);
- академічна стипендія ім. вчених-садівників Симиренків (Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 р.);
- стипендія ім. П. С. Нахімова (Постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2002 р.).

Для стимулювання та відзначення молодих учених передбачено стипендії Кабінету Міністрів України (Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 1994 р.) та іменні стипендії Верховної Ради України (Постанова Верховної Ради України від 16 березня 2007 р.).

Перелік установлених стипендій свідчить про значний розвиток державної діяльності у період 90-х рр. XX – початку XXI ст. у напрямку стипендіального забезпечення учнівської, студентської молоді та молодих науковців.

До того ж, протягом новітнього періоду історії незалежності України до практики підтримки обдарованої молоді введено надання грантів та премій молоді за досягнення в різних сферах життєдіяльності.

Так, зокрема, передбачається надання грантів Президента України для обдарованої молоді (Указ Президента України від 2 серпня 2000 р.) та для випускників професійно-технічних навчальних за-

кладів (Указ Президента України від 28 грудня 2004 р.; Постанова Кабінету Міністрів України від 8 червня 2005 р.).

Відзначення у формі премій представлено такою низкою як:

- премія Президента України для молодих вчених (Указ Президента України від 12 червня 2000 р. № 779/2000);

- премія Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим у галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок (Постанова Верховної Ради України від 16 березня 2007 р. № 775-V);

- премія Верховної Ради України за внесок молоді в розвиток парламентаризму, місцевого самоврядування (Постанова Верховної Ради України від 22 травня 2003 р.).

- премія Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді в розбудові України (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р.).

Таким чином, основними формами державної підтримки обдарованої молоді є надання спеціальних стипендій, грантів та премій. До того ж, можна зробити висновок, що заснування Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України грантів і премій для молодих громадян стало свідченням зміцнення державної молодіжної політики в Україні, що знайшло своє відображення в нових можливостях здійснення морального та матеріального стимулювання найбільш обдарованих представників молодого покоління [1, с. 288].

Нового імпульсу для розвитку державної політики з питань освіти молоді, зокрема, що стосується створення умов розвитку та реалізації інтелектуального потенціалу було надано із приєднанням України до Болонського процесу. Завданнями країн-учасниць процесу формування єдиного європейського освітнього простору серед іншого є формування системи контролю якості освіти, розширення мобільності студентів і викладачів

Результатом виконання поставлених завдань має стати розширення можливостей отримання вищої освіти, розвитку та реалізації інтелектуального потенціалу передусім молодих осіб. Тим самим, Болонський процес відкриває нові можливості молоді щодо здобуття освіти, стажування, проведення науково-дослідницьких робіт за кордоном.

Одним з найбільш перспективних напрямків розвитку нових форм підтримки розвитку молоді є розширення участі в різного роду між-

народних, зокрема, європейських освітніх програмах. Такими програмами є: ТЕМПУС (TEMPUS), Еразмус Мундус (Erasmus Mundus),

ТЕМПУС програма ЄС міжуніверситетської співпраці та обміну студентами і викладачами між країнами-партнерами та партнерами із країн-членів ЄС. Програма поширюється на країни колишнього СРСР, Середземномор'я та Західних Балкан та передбачає три типи грантів: 1) групам університетів, що співпрацюють упродовж 2–3 років для отримання результатів у межах проектів під назвою Спільні Європейські Проекти; 2) індивідуальні для викладачів і адміністративних працівників навчальних закладів, співробітникам міністерств для здійснення візитів по обміну досвідом з питань виконання конкретних заходів з реформування системи освіти між ЄС та країнами-партнерами; 3) на додаткові і структурні заходи, надаються для втілення проектів структурних реформ у країнах-партнерах у галузі вищої освіти [3].

Програма *Еразмус Мундус* започаткована ЄС для України, Молдови і Білорусі, а також ряду інших країн, які не входять до ЄС. Загалом, Програма розрахована на країни ЄС, країни-кандидати на вступ до ЄС, країни Європейського економічного простору та Європейської асоціації вільної торгівлі та інші треті країни.

У рамках цієї програми студенти старших курсів і науковці можуть отримувати стипендії від ЄС для продовження свого навчання або проведення наукових досліджень у країнах ЄС. Програма надає можливість близько 5 тис. студентів з третіх країн отримувати гранти для навчання за близько 100 навчальними магістерськими курсами та 1 тис. науковців навчатися чи проводити дослідження в ЄС. Головним завданням програми є підвищення якості та привабливості європейської вищої освіти, крім того, вона націлена на більш якісну підготовку учасників програми до активної діяльності та співпраці у суспільстві, заснованому на знаннях.

Програма *Erasmus Mundus* включає чотири складових: 1) інтегровані магістерські курси (пропонуються об'єднанням щонайменше трьох університетів у щонайменше трьох різних країнах Європи); 2) надання стипендій висококваліфікованим студентам старших курсів і науковцям; 3) установа партнерства з ВНЗ третіх країн через магістерські курси *Erasmus Mundus*; 4) підвищення привабливості європейської вищої освіти шляхом втілення заходів із забезпечення престижу, доступності, визнання кваліфікацій між країнами Європи та третіми країнами.

Необхідно зауважити, що магістерські курси програми розраховані лише на країни ЄС, країни-кандидати на вступ до ЄС, країни Європейського економічного простору та Європейської асоціації вільної торгівлі. Однак, стипендії Erasmus Mundus надаються виключно студентам старших курсів, науковцям третіх країн, які не є членами ЄС, включаючи Україну, Молдову та Білорусь. Крім того, ВНЗ третіх країн можуть виступати партнерами в межах третьої (встановлення партнерства) та четвертої (підвищення привабливості європейської вищої освіти) складових програми [3].

У 2007 р. з метою розвитку практики обміну студентами, вченими ЄС та третіми країнами, Європейською Комісією було запроваджено ініціативу «Вікно для зовнішньої співпраці», яка є доповненням попередніх програм. У межах цього проекту передбачено співробітництво з такими країнами як Марокко, Туніс, Алжир, Єгипет, Сирія, Ліван, Ізраїль, Палестина, Йорданія, Іран, Ірак, Ємен, Росія, Грузія, Вірменія, Азербайджан, Україна, Молдова, Білорусь, Казахстан та Киргизія.

Проект передбачає фінансування Європейською Комісією обміну студентами, академічним персоналом. Також, надання грантів змішаним консорціумам з європейських університетів та університетів з третіх країн на заходи з забезпечення мобільності студентів та викладацького складу як групового, так і індивідуального характеру [3].

Крім того, важливим інструментом соціального розвитку та становлення є можливість української молоді брати участь в європейських молодіжних програмах. Зокрема, в основній на сьогоднішній час європейській молодіжній програмі «Молодь у дії», яка розрахована на 2007–2013 роки. Документ прийнято з метою сприяння молоді у пізнанні єдиної європейської спільноти та активізації участі її формуванні та розвитку. Програма виконується за 5 напрямками: Молодь для Європи, передбачає сприяння обмінам, молодіжним ініціативам участі молоді в демократичному житті суспільства; європейська добровольча служба, спрямована на залучення молоді до добровольчої громадської діяльності закордоном; молодь у світі – співпраця з країнами партнерами ЄС у питаннях інформаційного обміну, між кордонної активності між країнами; підтримка молоді в напрямку сприяння розвитку обмінних, навчальних, інформаційних механізмів; розвиток європейської співпраці в молодіжній сфері.

Програма розрахована на країни ЄС, Ісландію, Ліхтенштейн, Норвегію, країни-кандидати на вступ та партнерські країни. Україна як країна партнер може брати участь у заходах програми з питань європейської добровольчої служби та молодь у світі. Так, у межах заходів «Молодь у світі» вітчизняні організації мають можливість брати партнерську участь у проектах ЄС.

Загалом учасниками програми можуть бути: групи молоді, молодіжні організації, окремі молоді люди, молодіжні лідери, лідери молодіжних рухів, місцеві власті, організації, що надають добровільні послуги [3].

Отже, програми у сфері освіти, з питань молоді являються одним з основних інструментів державної політики у справі сприяння соціальному розвитку та становленню молодих осіб. Загалом міжнародні, зокрема, європейські програми становлять потужний ресурс у створенні умов для розвитку інтелектуального потенціалу молоді. Посилення зусиль органів державної влади України, відповідальних за політику у сфері освіти та молоді, в напрямку активізації заходів міжнародної співпраці, широкої участі вітчизняної молоді в європейських освітніх програмах та проектах, має стати вагомим механізмом у забезпеченні реалізації молоддю права на освіту. Подібна політика буде більше відповідати змісту та характеру європейської молодіжної політики, що характеризується як політика, спрямована на створення умов для участі молоді у всіх сферах життєдіяльності суспільства та використання молодіжного потенціалу у розвитку суспільства. Основним засобом досягнення цього є діяльність щодо всьлякого сприяння молодіжним ініціативам.

Підтвердженням зазначеного є положення фундаментальних документів, визначаючих європейську молодіжну політику таких як «Біла книга» про молодь та Європейський пакт для молоді. Так, «Біла книга» встановлює один пріоритет – розвиток активної громадянськості у молоді [6, с. 4]. Метою реалізації Європейського пакту для молоді є сприяння освіті, вихованню, мобільності молоді та професійному і соціальному включенню молодого покоління. При цьому акцентується важливість цих моментів зважаючи на те, що молодь розглядається як цінний ресурс сучасного та майбутнього ЄС та всього європейського суспільства, потенціал якої є необхідним для подальшого економічного зростання [4, с. 3].

Отже, протягом новітнього періоду незалежності, Україна пройшла шлях формування сучасної моделі державної молодіжної полі-

тики, невід’ємною складовою якої є створення умов розвитку та реалізації інтелектуального потенціалу молоді. Здобутками цього періоду стали створення розгалуженої нормативно-правової бази, регулюючої відносини в цій сфері та вдосконалення форм і методів підтримки молоді в даному напрямку. Подальші успіхи в діяльності щодо сприяння розвитку інтелектуального потенціалу молоді залежать від виконання завдань, що стоять у ході реформування вітчизняної системи освіти, включення її до єдиного європейського освітнього простору. Важливим моментом щодо цього виступає надання імпульсу розвитку практики міжнародного співробітництва, передусім, активної участі української молоді в європейських освітніх, молодіжних програмах, а також що стосується обміну досвідом з питань вирішення молодіжних проблем. Така діяльність сприятиме формуванню єдиного освітнього та молодіжного європейського простору, на якому молоді відводиться особлива увага та здійснюється активна політика з питань розвитку та реалізації молодіжного потенціалу як запоруки забезпечення сталого розвитку європейського суспільства.

Бібліографічні посилання

1. *Бородін Є. І.* Державна молодіжна політика в Україні: процес формування та розвитку (1991–2004 рр.): монографія / Є. І. Бородін. – Д., 2008.
2. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009–2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 р. № 41. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=41-2009-%EF
3. Інформаційно-аналітичний матеріал про основні європейські програми та ініціативи у сфері освіти і навчання, що мають міжнародний вимір. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=89484&cat_id=89471
4. Ключевые послания по дальнейшей реализации европейского пакта для молодежи. Доклад Совета ЕС (в сфере молодежной политики) для весеннего заседания Европейского Совета: «Реализация Европейского пакта для молодежи – ключевые послания для весеннего заседания Европейского Совета», принятого 16 февраля 2007 г., С. 3. – Режим доступа: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No9/N9_Council_EU_ru.pdf
5. Концепція державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 р. № 202-р. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=202-2006-%F0
6. *Мэрес П.* Воздействие «Белой книги» на молодежную полити-

ку в Європе. Генеральная дирекция по вопросам образования и культуры. Европейская Комиссия. Брюссель. – 9 р. – Режим доступа: www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No9/N9_White_Paper_ru.pdf

7. Програма роботи з обдарованою молоддю на 2001–2005 роки: указ Президента України від 8 лютого 2001 р. № 78/2001. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=78%2F2001

8. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація від 15 грудня 1992 р. № 2859-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – С. 407–409.

9. Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки: Закон України від 18 листопада 2003 р. № 1281-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 11. – С. 363–373.

10. Про освіту: закон України від 23 березня 1996 р. № 100/96-ВР. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=100%2F96-%E2%F0

11. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998-XII. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2998-12>

Надійшла до редакції 11.08.09.